

De Friese Projectenmachine

Informatienotitie voor de Friese gemeenten

Inleiding

De Europese Unie kent binnen haar begroting vele programma's waarmee ze haar doelen en ambities – op het terrein van bijvoorbeeld economie, landbouw, klimaat, energie, natuur, mobiliteit, scholing, gezondheid of cultuur - probeert te bereiken.

Die programma's werken steevast met het indienen van projecten waaraan – bij goedkeuring – Europese middelen worden toegekend. In veel gevallen is internationale samenwerking tussen regio's een vereiste en bijna altijd is het leveren van een eigen bijdrage (cofinanciering genoemd) noodzakelijk.

Sommige programma's worden uitgevoerd via de lidstaten of regio's binnen die lidstaten (bijv. EFRO, het Europees Fonds voor de Regionale Ontwikkeling). Andere werken Europa-breed op bepaalde thema's (bijv. Horizon Europe). In beide gevallen staat de kwaliteit van projecten centraal en vooral bij de Europa-brede programma's is de concurrentie erg groot: alleen de beste projecten maken kans van slagen.

Fryslân slaagt er in vergelijking met andere Nederlandse regio's minder goed in om aan te haken bij Europese ambities. Dat blijkt uit het lage bedrag aan Europese middelen dat in Fryslân neerdaalt. En dat zegt weer iets over het aantal en de kwaliteit van de Europese projecten die vanuit Fryslân worden ingediend: we blijven hierin achter bij de rest van Nederland.

Met meer samenwerking tussen overheden, kennisinstellingen, bedrijfsleven, clusterorganisaties en IPF kan Fryslân meer Europese middelen binnenhalen om te investeren in de brede welvaart. In deze notitie leest u hoe we dat willen doen en wat we van u vragen.

Waarom mist Fryslân veel kansen in Europa?

In Fryslân zijn we al jaren actief als het gaat om Europa. Daar zijn duidelijke succes geboekt: denk bijv. aan het Friese Merenproject uit het verleden (forse Europese bijdragen voor de vele aquaducten) of aan de ontwikkeling van de watertechnologie rondom Wetsus. En ook de verkiezing van Leeuwarden-Fryslân tot Europese Culturele Hoofdstad in 2018 past in dat rijtje. Die spraakmakende successen hebben één ding gemeen: ze zijn tot stand gekomen door intensieve samenwerking en extra inzet van mensen en middelen binnen Fryslân.

Het ontwikkelen van goede Europese projecten is geen eenvoudige zaak. Het begint met goede ideeën, maar het wordt al snel een kwestie van inspelen op Europese ambities. Want Europese middelen zijn niet bedoeld om financiële gaten in nationale of regionale plannen te vullen, maar om ondersteuning te geven aan uitstekende projecten die bijdragen aan het realiseren van de Europese ambities. Kennis van die ambities en van de verschillende Europese regelingen is dus belangrijk. Ook is het vaak noodzakelijk om partners in andere Europese regio's te vinden en dus te opereren in internationale netwerken. Verder moet de cofinanciering geregeld zijn en er moet capaciteit zijn om een project ook te kunnen uitvoeren.

En daarmee komen we bij het fundamentele probleem waarmee Fryslân te kampen heeft in haar inzet op Europa: de structuur is kleinschalig en dun en er wordt te versnipperd gewerkt.

Fryslân mist bijvoorbeeld instellingen als de Rijksuniversiteit en het UMCG die in Groningen fungeren als de grote 'projectenfabrieken'. Er zijn in Fryslân enkele duidelijke voorlopers (onder overheden, kennisinstellingen en bedrijven) die al stevig actief zijn in Europa. Maar daarnaast kenmerkt Fryslân zich door veel MKB-bedrijven met weinig internationale oriëntatie, relatief kleinere gemeenten die de weg naar Europa nog niet of nauwelijks hebben gevonden en enkele kennisinstellingen waarvoor dat ook geldt. En er wordt in Fryslân naar verhouding weinig samengewerkt en uitgewisseld als het om Europa gaat.

Onze ambitie

In Fryslân leeft een breed gedragen besef van onze povere resultaten in Europa en de wens om dit aan te pakken.

Het provinciale Bestuursakkoord 2019-2023 formuleert op dit punt een heel duidelijke ambitie: de brede welvaart in Fryslân moet worden versterkt. Daarvoor is extra inzet op Europa noodzakelijk om de komende jaren een bedrag van tenminste € 130 mln. aan Europese middelen in Fryslân te laten neerdalen. En die extra inzet moet worden bereikt door samenwerking in een brede coalitie van Friese partijen.

In december 2019 is de urgentie van extra inzet op Europa en van een brede samenwerking van Friese partijen onderschreven tijdens het Friese Europadiner, waaraan een groot aantal vertegenwoordigers van provincie, gemeenten, kennisinstellingen, bedrijfsleven, clusterorganisaties en het Innovatiepact Fryslân (IPF) heeft deelgenomen.

Vervolgens heeft de provincie in mei 2020 – met bijdragen vanuit gemeenten, kennisinstellingen, bedrijfsleven, clusterorganisaties en het IPF – de Beleidsbrief Fryslân en Europa 2020-2023 en de bijbehorende Uitvoeringsagenda vastgesteld. In deze beide stukken is aangegeven op welke inhoudelijke thema's¹ Fryslân Europa iets te bieden heeft (niet 'halen' maar 'brengen' staat centraal) en hoe dit het beste kan worden aangepakt.

De Friese Projectenmachine: een concrete Friese samenwerking gericht op Europa

In de Uitvoeringsagenda Fryslân en Europa 2020-2023 wordt gekozen voor de oprichting van een instrument dat – via gerichte samenwerking van Friese partijen – moet zorgen voor het ontwikkelen van meer en betere Friese projecten die met succes een beroep kunnen doen op Europese middelen.

Dat instrument heeft als werknaam de Friese Projectenmachine (FPM) en daarmee moet in de nieuwe Europese programmaperiode 2021-2027 een bedrag van tenminste € 130 mln. aan Europese middelen worden binnengehaald, als bijdrage aan het versterken van de brede welvaart in Fryslân.

De afgelopen maanden hebben een Stuurgroep en een ambtelijke Regiegroep het ontwerp voor de FPM opgesteld. De Stuurgroep en de Regiegroep bestaan uit vertegenwoordigers van de partijen die samenwerken om de Friese inzet op Europa te versterken: provincie, gemeenten, kennisinstellingen, bedrijfsleven, clusterorganisaties en IPF.

¹ Dit zijn binnen het brede concept van de Duurzame Dynamische Delta: Watertechnologie, Circulaire Economie, Natuurinclusieve Landbouw, Maritieme Sector, LF2028, Mobiliteit, Digitalisering, Van zorg naar positieve gezondheid, Landbouw breed, Andere onderwerpen die voor Europa interessant zijn en bijdragen aan het bevorderen van de brede welvaart in Fryslân

Brede basis

De FPM biedt een brede basis aan laagdrempelige ondersteuning zodat alle Friese partners kunnen aanhaken en de mogelijkheid krijgen om Europe Ready te worden en te participeren in Europese projecten. Een belangrijk deel komt hierbij voort uit het programma Europe Ready Fryslân, waarbij van partners wordt verwacht dat ze actief meedoen, en zich bekwamen in het verwerven en managen van Europese subsidieprojecten.

Kerntaken hierbij zijn:

- het aanbieden van overzicht over calls en tenders;
- het geven van inzicht in andere Friese initiatieven;
- het organiseren en faciliteren van workshops en trainingen;
- en het aanbieden van kennis en advies.

Excellente top/potentials

De FPM biedt hoogwaardige ondersteuning rond die speerpunten waar Friese partners Europees autoriteit kunnen worden en/of blijven, en waar we vanuit een sterke Europese positie kunnen werken aan cross-sectorale innovatie en samenwerking in het Friese ecosysteem.

Kerntaken hierbij zijn:

- (mede)initiëren, regisseren, ontwikkelen, ondersteunen en coördineren van missiegedreven lighthouse projecten;
- ondersteunen netwerkontwikkeling en opbouwen coalities vanuit Fries ecosysteem;
- het ondersteunen en organiseren van projecten binnen het Friese ecosysteem;
- het organiseren van cofinanciering en het ontwikkelen van het Europese consortium.

Het ontwerp van de FPM (bijlage) geeft gedetailleerd aan wat er nodig is om in Fryslân tot meer en betere Europese projecten te komen. Hierin staat ook hoe de FPM bestuurlijk en organisatorisch opgezet is. In grote lijnen komt het erop neer dat de FPM een samenwerkingsverband kent van deelnemende partijen (provincie, gemeenten, kennisinstellingen en clusterorganisaties) en daarnaast een uitvoeringsorganisatie voor het concrete begeleidingswerk om ideeën te helpen uitwerken tot echte projecten. De Uitvoeringsorganisatie wordt ondergebracht bij de Stichting IPF en krijgt een subsidierelatie met de overheden.

Waarom is de FPM belangrijk voor Friese gemeenten?

De FPM is bedoeld als instrument om – via een gezamenlijke aanpak - meer en betere projecten te realiseren die bijdragen aan versterking van de brede welvaart in Fryslân. Daar profiteert uiteindelijk heel Fryslân van. Het rapport geeft aan dat de FPM als die volledig operationeel is, tenminste € 15 mln. per jaar aan Europese middelen voor Fryslân moet kunnen binnenhalen, tegenover ca. € 1,2 mln. aan jaarlijkse exploitatiekosten.

In gemeenten leven vaak wel ideeën die interessant zijn om tot Europese projecten uit te werken, maar het ontbreekt meestal aan menskracht om dat aan te pakken. Een bundeling van deskundigheid en middelen in de FPM maakt het ontwikkelen van projecten veel gemakkelijker, effectiever en goedkoper dan het pionieren of inhuren op eigen houtje. Daar komt bij dat de FPM door haar kennis van het veld in Fryslân en van internationale netwerken ook sneller projectideeën kan verbreden naar meerdere partners. Daardoor ontstaan eerder voorstellen die voor Europa interessant zijn, wat de kans op honorering vergroot.

Bij honorering van projectvoorstellen komt er meer Europese financiering naar Fryslân die ook in gemeenten neerdaalt. Dat geldt ook voor provinciale cofinanciering die vaak een groot deel van de totale cofinanciering uit de regio omvat. Met deze gezamenlijke aanpak zorgen we ervoor dat ook gemeenten meer en slimmer Europese middelen kunnen binnenhalen. Dat kan bijdragen aan meer investeringsruimte voor gemeenten en dat is extra belangrijk nu hun financiële positie onder druk staat.

Verder zorgt deelname aan de FPM voor opleidingsmogelijkheden en begeleiding voor het gemeentelijke ambtelijk apparaat. En ten slotte krijgen gemeenten via de FPM toegang tot veel gebundelde kennis over Europa en tot internationale netwerken waar ze aan kunnen deelnemen. Daarmee kunnen ze nieuwe contacten leggen en nieuwe ideeën opdoen om - zelf of via bedrijven en instellingen in hun gebied - actief op te treden in Europa.

Wat is er nodig om een succes te maken van de Friese Projectenmachine?

Deelname aan de FPM staat open voor alle partijen uit de genoemde geledingen. De deelname is vrijwillig, maar niet vrijblijvend. Van alle partners wordt verwacht dat zij een actieve bijdrage leveren om de FPM tot een succes te maken. Dat betekent inzet van medewerkers om de samenwerking met de FPM mogelijk te maken en vlot te laten verlopen, projectideeën ophalen en doorgeven, eigen netwerken openstellen voor andere partners en mensen uit de eigen organisatie stimuleren en de ruimte bieden om deel te nemen aan het programma Europe Ready Fryslân².

Daarnaast zullen de exploitatielasten van de FPM worden betaald door de provincie, de deelnemende gemeenten en enkele kennisinstellingen.

De ontwikkeling en de verdeling van de exploitatielasten verlopen volgens een opbouw- en ingroeimodel, waarbij de FPM in 2025 haar volledige omvang zal bereiken. In 2024 zal de kostenverdeling tussen provincie en gemeenten/kennisinstellingen 40% - 60% zijn. In de jaren 2021-2023 geldt het ingroeimodel, waarbij de provincie – aflopend – meer betaalt dan 40% en de gemeenten/kennisinstellingen – oplopend – minder dan 60%.

² Om in Fryslân direct uit de startblokken te komen bij de nieuwe Europese programmaperiode 2021-2027 is in 2019 het initiatief Europe Ready Fryslân www.europereadyfryslan.nl ontstaan. Dit initiatief van de gemeenten Súdwest-Fryslân en Leeuwarden en de provincie Fryslân, is nadrukkelijk gericht op de Friese overheden, ondernemingen en kennisinstellingen. Doel is om door middel van een uitgebreid workshopprogramma kennis te delen en op te bouwen. Kennis op het terrein van Europees beleid, netwerken, lobby en het benutten van financieringskansen. In 2020 vond een aantal initiatieven plaats.

Daarbij is samen gewerkt met o.a. Europa Decentraal, de VNG team Europa, Samenwerkingsverband Noord-Nederland (SNN), VNO-NCW Noord, Dutch Culture, Toerisme Alliantie Friesland, Learning HUB Friesland, het European Tourism Futures Institute (EFTI) en Healthy Ageing Network Noord Nederland (HANN).

Het Programma Europe Ready Fryslân wordt opgenomen in de FPM.

Hoe ziet die kostenopbouw eruit en wat betekent dat voor de gemeenten?

Jaar	totale kosten	bijdrage provincie	bijdragen gemeenten + kennisinstellingen
2021	€ 435.000	€ 260.000	€ 175.000
2022	€ 863.000	€ 475.000	€ 388.000
2023	€ 1.073.000	€ 536.500	€ 536.500
2024	€ 1.083.000	€ 433.000	€ 650.000
----- 2024: evaluatie en besluit: doorgaan of stoppen -----			
2025:	€ 1.203.000	€ 483.000	€ 720.000
2026	€ 1.188.000	€ 475.000	€ 713.000
2027	€ 1.203.000	€ 483.000	€ 720.000

Opmerkingen

- de FPM start naar verwachting rond de zomer van 2021. Daarom zijn de kosten in het eerste jaar aanzienlijk lager
- de kennisinstellingen leveren bijdragen 'in natura' (o.a. accommodatie voor activiteiten Europe Ready Fryslân, netwerkbijeenkomsten, publiciteit en een medewerker voor de Uitvoeringsorganisatie). Deze bijdragen vertegenwoordigen een waarde van € 125.000 per jaar (in 2021: € 60.000)
- de gemeentelijke bijdragen zijn gebaseerd op bedragen per inwoner, onder de volgende uitgangspunten:
 - o Het aantal inwoners per 1 januari van het lopende jaar (in 2021 voor heel Fryslân: 650.000)
 - o Alle gemeenten doen mee. In dat geval wordt de inbreng van de kennisinstellingen afgetrokken van de gemeentelijke bijdragen
 - o Als onverhoopt een gemeente niet aansluit, wordt die bijdrage afgetrokken van de inbreng van de kennisinstellingen en vullen de andere gemeenten het gat weer aan
- als iedere gemeente meedoet, zien de gemeentelijke bijdragen er als volgt uit:
 - o 2021: € 0,18 per inwoner
 - o 2022: € 0,41 per inwoner
 - o 2023: € 0,64 per inwoner
 - o 2024: € 0,81 per inwoner

We maken afspraken met elkaar en leggen die vast in een convenant

De deelnemers maken afspraken die zullen worden vastgelegd in een **convenant**, de Friese Europa Deal, dat door alle partijen zal worden ondertekend. In het convenant staat vermeld:

- wat het doel is van de gezamenlijke Friese inzet op Europa
- hoe de FPM hieraan bijdraagt
- welke partijen deelnemen
- welke bijdragen zij leveren (in geld, in menskracht en in activiteiten)
- hoe de governance van de FPM eruitziet
- wat de looptijd van de afspraken is

- dat er in 2024 een tussentijdse evaluatie van de FPM plaatsvindt
- wat de procedure is bij tussentijdse toetreding van nieuwe deelnemers

De FPM zal alleen werkzaamheden verrichten voor partijen uit de partnergeledingen (provincie, gemeenten, kennisinstellingen, clusterorganisaties) die het convenant hebben ondertekend. Hiermee moet 'free rider gedrag' worden voorkomen.

De FPM is bedoeld voor de hele looptijd van de nieuwe Europese programmaperiode 2021-2027. Echter, de FPM zal zich moeten bewijzen en daarom zal in 2024 een tussentijdse evaluatie plaatsvinden. Daarin zal worden beoordeeld of de FPM aan de verwachtingen voldoet en op welke punten veranderingen noodzakelijk zijn. Dit betekent dat de deelnemende partijen ieder voor zich in 2024 op basis van de evaluatie een formeel besluit zullen nemen of zij de samenwerking willen voortzetten tot en met 2027 of dat zij uit het convenant stappen.